

2009-01-12

Dnr 10-744/2008

Stockholms stadsbyggnadskontor
Registraturen
Box 8314
104 20 STOCKHOLM

Yttrande över samrådsförslag till ny översiktsplan för Stockholm (Dnr 2008-19723)

Naturhistoriska riksmuseet har erbjudits möjlighet att lämna synpunkter på samrådsförslag till ny översiktsplan för Stockholm. Vi vill med anledning av detta avge följande yttrande:

Sammanfattning

Naturhistoriska riksmuseet har granskat förslaget till ny översiktsplan för Stockholm samt dess miljökonsekvensbeskrivning. Vår bedömning efter denna genomgång är att den förslagna nya översiktsplanen för Stockholm är mindre väl underbyggd och genomarbetad för den framtida miljö- och klimatpolitiken och utvecklingen av den tätortsnära naturen och dess skyddsvärda arter. Vi förordar att ytterligare aspekter tillförs och att ytterligare ansträngningar görs för att tillföra verktyg i planeringen som kan bromsa den biologiska utarmningen av stadens natur. Vi anser att en ytterligare bearbetning av förslagen kommer att krävas.

Bakgrund

Översiktsplanen är enligt plan- och bygglagen kommunens instrument för en långsiktigt lämplig mark- och vattenanvändning samt bevarande och utveckling av bebyggelsen. Stockholms stads gällande översiktsplan antogs av kommunfullmäktige 1999. Planen skall hållas aktuell. Från den 10 november till den 12 januari pågår ett samråd om en ny översiktsplan för Stockholm. Denna skall visa hur Stockholm kan fortsätta att växa och utvecklas på ett hållbart sätt och hur stadens långsiktiga vision om ett Stockholm i världsklass ska kunna nås. Samrådet gäller även den miljökonsekvensbeskrivning som upprättats. Översiktsplanen berör i stort sett alla samhällssektorer, såväl fysisk planering, miljö, trafik, utbildning, som kultur och sociala frågor. Förslaget står även i samklang med intentionerna i Regional utvecklingsplan för Storstockholmsregionen (RUF 2010). Under 2009 kommer arbetet med översiktsplanen att vidareutvecklas utifrån de synpunkter som kommer in under samrådet. Avsikten är att kommunfullmäktige ska fatta beslut om planen under vårvintern 2010.

Synpunkter

Naturhistoriska riksmuseet har granskat förslaget till ny översiktsplan för Stockholm och dess miljökonsekvensbeskrivning (MKB), speciellt de delar av förslaget som innefattar den framtida utvecklingen av Stockholms gröstruktur, i underlaget behandlat under rubriken ”Idrott, rekreation och attraktiva grönområden – 2.4”. Vår bedömning efter denna genomgång är att den MKB som ingår i remissunderlaget i delar utelämnar relevanta fakta om utvecklingen av den stadsnära naturen. Vi finner bl.a. att resultat från den analys som finns av Stockholms ekologiska infrastruktur, har utelämnats eller nedtonats. Det måste därför anses som omöjligt att 2010 anta en översiktsplan för Stockholm som innebär att klimatpåverkan fortsätter att öka, att intrången i naturområden fortsätter och att därmed hoten mot biologisk mångfald kvarstår eller till och med ökar. Vi förordar att ytterligare aspekter tillförs och att ytterligare ansträngningar görs för att tillföra verktyg i planeringen som kan bromsa den biologiska utarmningen av stadens natur. Naturhistoriska riksmuseets slutsats är därför att förslaget måste omarbetas.

Översiktsplanen bör i högre grad utgå från miljö kvalitetsmål

Naturhistoriska riksmuseet anser att översiktsplanen i större utsträckning behöver utgå från de nationella och regionala miljö kvalitetsmålen. Åtgärder som syftar till att uppnå dessa mål måste utgöra grunden för planeringen i staden. Vi anser också att miljö kvalitetsmålet ”God bebyggd miljö” tydliggör värnandet om den biologiska mångfalden, inte minst då de urbana naturmiljöerna hör till de naturtyper där trenden för hotade arter är särskilt negativ.

Naturhistoriska riksmuseet vill i detta sammanhang erinra om att en hållbar utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar att förvalta naturen väl. Miljöbalkens mål är att den biologiska mångfalden ska bevaras, värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas. Mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas. På detta sätt syftar miljöbalken till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö.

Den hållbara staden är enligt Boverkets definition unik, samt har närhet och tillgänglighet till grönområden och till vattenmiljöer och tar de nationella miljö målen som utgångspunkt i planeringen. Sveriges nationella strategi för hållbar utveckling inkluderar ekologisk hållbarhet, svenska miljö mål, naturvärden och biologisk mångfald (Regeringens skrivelse 2001/02:172). Att biologisk mångfald – med betoning på hållbart nyttjande – behöver uppfattas som en viktig förutsättning för stadsplaneringen betonas även i regeringens skrivelse för en samlad naturvårdspolitik (2001/02:173).

Tänkbara målkonflikter har ej beskrivits och analyserats

Naturhistoriska riksmuseet anser att översiktsplanen saknar en djupare analys av befintliga och tänkbara målkonflikter, t.ex. då den fortsatta utbyggnaden av staden kommer i konflikt med den lokala befolkningens syn på sin närmiljö, eller med de strategiska målen för bevarande av grönområden och biologisk mångfald. Som exempel kan nämnas Årstafältet som enligt den nya översiktsplanen är tänkt att förvandlas från tidigare *grön-område* (enligt översiktsplan 99) till ett s.k. *stadsutvecklingsområde*, här benämnt som *promenadstad* eller *söderorts nya stadspark* och därvid minska i grönyta (50 – 65 %).

En ytterligare målkonflikt finns i den tilltänkta utbyggnaden av stora trafikleder som den västra Förbifarten och Österleden. Naturhistoriska riksmuseet anser att trängselproblemen på vägarna i regionen inte går att långsiktigt åtgärda genom att bygga ytterligare vägar. Det enda långsiktigt hållbara sättet att förbättra framkomligheten på vägarna är istället att satsa på förbättrad kollektivtrafik samt att bättre nyttja trängselavgifterna så att allvarlig trängsel inte längre uppstår.

Ökat behov av parker på bekostnad av befintliga naturområden?

Naturhistoriska riksmuseet vill betona att synen på stadsnära natur inte begränsas enbart till anlagda "parkmiljöer". Även den tätortsnära naturen erbjuder livsrum för en försvarlig del av Sveriges växt- och djurliv. Vi anser att det är synnerligen angeläget att bevara och även naturvårdsmässigt utveckla Stockholmstraktens gröna kilar. De kvarvarande gröna kilarna i regionen är exempel på områden med stor variationsrikedom av ekosystem, arter och gener och utgör en förutsättning för en rik och varierande natur och därmed också indirekt för storstadsmänniskans hälsa och välbefinnande. Den urbana närnaturen, inte minst i Stockholms centralt belägna Nationalstadspark, är också livsmiljö för många hotade och sällsynta arter.

Naturhistoriska riksmuseet anser, till skillnad för vad som påstås i underlaget, att delar av Stockholms naturområden, inte minst inom dess gröna kilar, fortfarande inte omfattas av något som helst skydd mot exploatering. Utöver de redan inrättade reservaten kan som exempel nämnas de förslag som tidigare tagits fram till naturreservat för Årstaskogen och Årsta holmar, värdefulla naturområden i stadens ekologiska infrastruktur. Stockholms stad har inte verkställt dessa planer.

MKB:n kan ytterligare utvecklas

I den till samrådet hörande MKB:n råder ej konsensus mellan planförslagens stadsbyggnadsstrategier och deras påföljande effekter. I MKB:n påstås att *för den ekologiska infrastrukturens funktion är bevarandet av sammanhängande grönstråk och även grönyntans storlek avgörande och stadens planer på förtätning gör att regionala värden bör kunna bevaras*. Samtidigt konstateras att *det finns risk att stadens planer på strategiska*

2008-01-12

Dnr 10-744/2008

stråk kommer i konflikt med naturvärden i större grönområden. Lokalt kommer sannolikt naturvärdena att försämrats med en ökad förtätning.

Likaså påstås i MKB:n att samrådsunderlaget anger att det genom förnyelse, nyskapande och tillgängliggörande av parker och naturområden går att göra stadsmiljön bättre även om grönytan minskar. Samtidigt konstateras att detta gäller främst för rekreativvärden. För naturvärdena hänger funktionen hos grönstrukturen ihop med arealen och kontinuiteten, alltså hur länge en skog har varit en skog eller hur länge en äng har varit en äng. Det går att förnya grönytor så att naturvärdena ökar men det kan ta tid – eller vara omöjligt – att återfå samma naturvärden på en ny plats.

Naturhistoriska riksmuseet har även granskat Stockholms stads miljömålsuppföljning, den s.k. Miljöbarometern. Här framhålls dels att *Stockholms växt- och djurarter påverkas mest av byggandet av bostäder, vägar och annan infrastruktur*. Vidare konstateras att *exploateringsstrycket på stadens grönytor är högt på grund av satsningen på ett stort antal nya bostäder och ny infrastruktur*, samt att *flera livsmiljöer för skyddsvärda arter berörs av exploatering. Omkring 18 skyddsvärda artförekomster per år riskerar att försvinna enligt tidigare beräkningar!* Slutligen konstateras att miljömålet inte har uppnåtts! som en följd av att bl.a. planering av bebyggelse och infrastruktur pågår i flera områden som pekats ut som särskilt värdefulla i Stadsbyggnadskontorets rapport ”Stockholms ekologiska infrastruktur”.

Naturhistoriska riksmuseet vill i detta sammanhang erinra om myndighetens uppdrag att bidra till kunskapen om naturens värden och villkor såväl ur regional som nationell och internationell synpunkt. Museet är en aktör och har en tydlig roll även i sammanhang som berör Stockholms utveckling, innefattande frågor om bevarande av biologisk mångfald och en hållbar utveckling, bl.a. via ekosystemens tjänster.

Sedan 1980-talet har forskningsavdelningen vid Naturhistoriska riksmuseet, i det regionalt inriktade arbetet, genomfört undersökningar och kartläggningar med fokus på hotad flora och fauna i Stockholms ”blå- och grönstruktur”. Denna kunskapsuppbyggnad om arterna och deras status i de urbana och urbannära naturmiljöerna har även sammanställts av Miljöförvaltningen i Stockholms stad och presenterats i den s.k. ”ArtArken”, Stockholms artdataarkiv som ett viktigt instrument för både aktörer och beslutsfattare inom samhällsplaneringen.

Genom åren har museet utfört studier, speciellt fokuserat på biologisk mångfald och artbevarande i Igelbäcken och dess närmiljöer på Järvafältet, likväl som studier av bottenfauna, fisk och groddjur i sjöar och våtmarker i såväl Nationalstadsparken som i ytterstaden. Arbetet har främst inriktats på att samla in och belägga basdata om biodiversitet i naturmiljöerna, men har även lett fram till konkreta restaureringsåtgärder samt förslag till åt-

gårder i samverkan med stadsdelarna och dess förvaltningar inom lokala naturvårdssatsningar.

I samverkan med Stockholms universitet, Beijerinstitutet vid Kungl. Vetenskapsakademien och Stockholm Resilience Centre bedrivs också undervisning och forskning inom ämnesområdet urban ekologi i Storstockholmsregionens grönstruktur. Till exempel är nationalstadsparken i Stockholm föremål för studier inom ramen för den globala FN-studien *Ecosystem Millenium Assessment* som ställer frågor om hur vi kan förbättra förvaltningen av natur och ekosystemtjänster och biologisk mångfald.

Skydda och utveckla stadens habitatnätverk

Samtida internationell urbanekologisk forskning har tydligt visat på konsekvenserna av fortsatt exploatering i städernas grönområden. Forskningsresultaten pekar enhälligt på att dessa ingrepp gör det svårare för växter och djur att fortleva. Forskningen pekar också på vägar att nå en mer hållbar utveckling. Genom att skapa habitatnätverk, dvs. genom att behålla spridningsvägar, till exempel ett skogligt habitat mellan bebyggda områden, behåller Stockholm ett ekologiskt nätverk.

Beslut i ärendet har fattats av undertecknad överintendent. Ärendet har handlagts av Stefan Lundberg, naturvårdsintendent, Naturhistoriska riksmuseet.

Jan Olov Westerberg

Stefan Lundberg